

Euskera-n argitaratuko, 1990. urteko lehen aldea.

Gabriel Manterola (1890-1977)

Eibaroko Irasi elizako kapellana
1914tik 1937ra bitartean.
Honegatik, Irasiren berriak emanen
diren biografia liburua konstatu.

J. San Martín

Ararteko

DON GABRIEL MANTEROLA, MENDEURRENEKO OROITZA

Bilbo, 1990-II-23

Juan San Martín

Gabriel Manterola Urigoitia, duela ehun urte jaio zen Arratian, Gor-beapeko Zeanuri herri polit bezain jator horretan. Santi Onaindiak dioenez, 1890.eko Martxoaren 17an, Arregia kalean, eta urrengo egunean bataiatu zuen Jose Antonio Uribe apez jaunak. Gurasoak: Florentino Manterola Gortazar, Zeanuri bertakoa, eta Nikolasa Urigoitia Elizaga, Arteakoa (Gaztelu-Elexabeitia). Aitaren aldetiko jatorria Zeanuri bera omen, eta amarena Otxandio eta Galdakao.

Euskaltzale kementsua eta idazle trebea zelako izendatu zuten urgazle Euskaltzaindiaren sorreran, eta gure Erakunde honen urre-etzeietan ohorezko euskaltzain.

Bere herrian eta Galdakaon egin zituen lehen ikasketak. Hemen, osabarekin bizi zen, Erruperto Aranategi apaizarekin hiru urteren buruan ikasi zuen latina, Gasteizko Apeztegian sartu baino lehen. Gero, 1905.etik 1913.era bitartean, hiru urtez Filosofia eta bostez Teologia ikasketak burutu zituen. Gainera urtebete itxaron behar izan zuen apez egiteko adina bete arte. Azkenik, 1914. urtean, Prudentzio Melo apezpiku zela eman zuen lehen meza. Eta berehala, Eibarrera apaiz-laguntzaile eta monja kapillan.

Eibar, industri hirietarik euskaldunena edo hiri euskaldunetatik industria tuena. Era askotariko tresneria egiten bazen ere, XV. mendetik zetorkion suzko armagintza zen nagusi; eta "langabezia" zer zen ez bazekiten, lanik-eza ondotxo ezagutzen zuten eibartar armaginak.

Baina Don Gabriel hara joan zen urte berean krisiaren itzal izugarritik irtetzen ari zen; Europako gerratea piztu zenez, lanetik ugaritasuna etorri zen, armaginentzat urterik oparotsuenak ezagutzeko. Aldiz, Armagintza Eskola sortu berria, bere zuzendari zen Julian Etxeberriaren eraginez, armagintza irakaskintzetara baino gehiago bestelako beharrrizanetaruntz bideratua zuen, eta eibartarrok etorkizunari itxaropentsu begiratzen hasiak ziren. Felipe Arrese

Beitia otxandiarrak epika gisako poema haietan agertu zuen bezala.

Ai!, baina, Eibar hiri gorria zen, ez agian auzoek uste zuten adina, bai ordea apez gaztetxoak gorriak ikusteko. Ez dakigu Prudentzio Melo apezpikuaren prudentziaz ote zen ala historiaz jantzia eta kulturaz zuhur nabari zen Eugenio Urroz parrokoaren gomendiozkoa, kriterio berriekin zetozen apezak igortzea. Zeren Don Gabrielen ondotik igorri bait ziren Don Juan Ibargutxi gaztetxoak dotrinaz hezitzeko eta Don Poli Larrañaga, langileriak zekartzan gizarte arazoetan laguntzeko; eta hau izan zen Eusko Langile Alkartasunaren sortzaile, Eibarren U.G.T. bere gailurrik erpinenean zen garaian. Sindikatu horrek inematen zien sozialistei indarra klase borrokoz solik arduratzen zirenean, hori bait zen helburua; baina aldiz, nazionalismorik ez hangorik eta ez hemengorik.

Garai haietako gizarte giroaz lehendik ere zenbait berri emanak ditut Don Juan Ibargutxi eta Toribio Etxebarriaren mendeurrenetan, 1984 eta 1987. urteetako Euskera agerkarietan argitara emanak dira.

Don Gabriel, komentu bateko kapelladu joan bazen Eibarrera, ez uste izan edonolako kargua zuenik. Bera jabetu behar zen eliza herri askotako parrokiak baino garrantzitsuagoa zen. Hori ondo ulertzeko komenigarria deritzot Isasiko komentuaren sorreraz eta historiaz zertzelada batzu adieraztea.

Guk Markeskua izen soilaz ezagutzen dugun jauregia, XVI. mendekoa, oraindik zutik dago Isasi kalearen altuenean, Otaola (Otola)-rako kaminoa hasten den tokian. Hiri-biilduaren Untzaga ataritik Bizkairuntza bidean. Jauregi horri loturik, Untzagako dorre zaharraren jaun eta jabe zen Martin Lopez de Isasi eta bere emazte Domenja de Orbearen erakuntza, Argatxa zeritzan tokitik Santa Ines ondoan Isasi zeritzanerainoko inguru hartan frantziskotar mojen komentua eraikitzeko, Isasi jauregiari bat eginik, 1595. urtean komentua eta eliza XVII. mendearen hasieran eraiki zen, Migel Aranburu frantziskotar arkitektoak prestatu zuen proiektuaren arabera, Hernando Loidi, Migel Garaizabal eta Joan Arostegiren zuzendaritzapean.

Antonio Isasik hartu zuen lehen oinordekotza, eta honek bere seme Juan Isasi Idiakezekin, Valladoloiden karmeldar fraide zen osaba Juan Orbearen bidez, Gregorio Fernandez-ekin lortu zuen erretaulagintzarako ebazpena. Eta

1625-1629. urteetan egin zen, imajina nagusitzat Kontzezioko Andra Maria jarriaz. Conde de la Viñaza-ren ustez, Gregorio Fernández eskultore ospetsuaren eskutik irten zen irudirik hoberenetakoa zen. Eliza oparotsua, bai neurritz eta bai ederrez, Isasiko hura.

Hirugarren belaunaldiko Juan Isasi Idiakez izan zen jaunik ospetsuena. Erregeren gortean sarrera onekoa, Felipe IV.aren semeen maisu, Pié de Concha konde tituludun bakarra. Franzisko Fernando (Cardenal Infante) eta Baltasar Karlos printzea maiz egoten ziren jauregi horretan. Izan ere, Argatxa eta Isasitik Ipuruia eta Kaskarrengua baserrietarainoko baratzeak zituen, Santa Ines barne zelarik, zuhaitz ederrez horniturik, ez zitzaien faltako non josta. Eta egotaldi horietako batean, 1634.eko martxoaren 11.ean, hor hil zen Frantzisko Fernando, Felipe IV.aren seme naturala. Eliza horretan egin zitzaizkion Escorial-era eroateko prestakuntzak.

Gero beraren anaia Baltasar Karlos printzearen hezkuntzaz arduratu zen, eta aipagarria da 1635. urtean Madritetik Gipuzkoako Batzarretara idatzi zuen gu tuna, non erakusten duen euskaraz zerbait irakasten ziola: "...gusta su Alteza a ratos que se le hable en vascuence y cuenta en nuestra lengua algunos números muy naturalmente..." (G. Mujika, Monograf., 272. orr.). Juan Isasiren irakaskuntzak Ama Agredakoak Erregeri ematen zizkion aholkuak baino zerbait gehiago beharko zuen, hezkuntza egokiaz jabeturik nobiziak paketan uzteko. Baina zoritxarrez, 1646an hil zen printzea, erregea oinordekorik gabe utziaz. Atsekabe handiegia izan zen ordurako alargundurik bizi zen J. Isasirentzat, eta elizgizon bihurtu zen. Laster lortu zuen Guadalajarako arzedianotza, Toledoko kalonje eta azkenik kardenal, Erromarako hautagai zela hil omen zen: "...Además de arcediano de Guadalajara fue dignidad y canónigo de Toledo, y murió electo cardenal de Roma teniendo en su poder la gracia del capelo..." (G. Mujika, Monograf., 274. orr.).

Gizon honen itzala neurtzeko ikus dezagun Gipuzkoako Batzarretara gutun hura idatzi zuen urte berean, euskaldun eskribauak hain gogorki uxatzen zituen Francisco de Quevedo Villegas-ek Sandoval-en dorretik zer zioen, Sancho de Sandoval jaunari idatzi zion gutun batetan: "... El señor Juan de Isasi, maestro y ayo del príncipe nuestro señor, y ahora vizconde, de que me dió cuenta

este ordinario pasado, por su bondad, que es grande como su nobleza y letras, ha dado en hacerme merced compasión, en Madrid se venía los más días a mi posada, y aquí todos los ordinarios aun se anticipa a escribirme..." (Quevedo, Obras comp., tomo II, pág. 938). Handik urte t'erdira Madridetik S. de Sandoval-i idatzi zionean beste honako hau gaineratzen zion: "...El señor Don Juan de Isasi está con buena salud, y mi señora Doña Juana nos tuvo con mucho cuidado; ya está del todo convaldezida. Yo debo tanto al señor Don Juan, que todos los días o los más se viene a esta posada, donde está tres días..." (Quevedo, Obras comp., tomo II, pág. 958).

Horregatik, Isasiko hura ez zen nolanhiko jauregia, ezta ere bere eliza. San Andres parrokiaren ondotik Eibarko hirian zenik garrantzitsuena. Gure mendera arte gorde zuen bere ospea eta gure akorduz ere erregeek bisitatzten zuten Donostian udara igarotzera etortzen zirenean. Bisita horietako batzuren lekuko izan zen Don Gabriel.

Euskaltzaletasuna Apeztegitik zetorkion Don Gabrieli. Gazterik erakutsi zuen bere jakintza goresgarria maila altuagoetarako prestatuak zuela. Bere lehen lan haiek era hori erakusten digute. Lehen liburua, bertsoz, hogeitamar urte bete orduko egin zuen: Goi-izpiak, "Yaungoiko-Zale" bazkunari eskainia eta elkarte berak Zornotzan argitaratua. Bere ikastaroen agiria da, eta sarrertzat irakurleari egiten dizkion hitzetan dio, "... Elerti arauz begiratu ezker, txorta honetan kimu asko moztu bearko litzakezala, bai' dakus; gai onetzaz ba, bere lenengo urratzak dira; baita elertzaletasunak geyago eragin dautsolako." Bere edukia Historia Sakratuan oinarritzen da eta hitz neurtuok epika era daramate. Apez egin berriko lan hezea, noski; ondo josiak, puntuz zainduak eta zehatz neurtuak, kantatzeko eran emanank. Besteak beste, kobla eran "Yosu'ren Yayotza'ri" direlakoak bikainak dira, baina ondotik "Bethleem'go estalpean" direlakoak zortziko txikian onduak besteei zorrik gabekoak. Pasiokoak ordea, bihotz minez, fede sendoaren lekuko. Bestalde, hortik sortu zitzaizkion irudizko agerpen haiek: Yesu-Kristoren nekaldia eta Gabonetako Antzerti Yaunkoya: Bigarren hau Bilboko Coliseo Albian aurkeztua. Apeztegitiko irakaskuntzaren ondoriozkoa dugu 1925ean argitara eman zuen Santuen bizitza laburra deritzan liburua ere.

Gerora egin zituen idazlanak, behar bada, ez dira orduko gazte kemen tsuagandik espero genituenak. Gainera, hitz-neurtuzko liburu horretan Naturarekiko adierazpenak bere ikuspegi sentiberatsua erakusten du; era berean kontalari trebe bezain otzanarena nabari zitzaion. Bazuen olerkari sena; baina nik uste eguneroko ekintzaren pragmatikotasunak eten ziola olerkigintza.

Handik laster, Euskaltzaindiak bere "Lenengo Euskalegunetako Itzaldiak" antolatu zituen Durangon, eta hizlarietako bat genuen Don Gabriel. Gaia, "Duran galdeko gizonik agirienak". Zenbait pertsonaren ekintzak eman ondotik, Fr. Juan Zumarraga eta Pablo Astarloarenetan aski zabal eta sakon ihardun zuen, agiririk fidagarrrienen iturrietara joaz eta erudizio hornitua erakutsiaz. Hemen ere, hitz-neurtuetan bezala, dohaindun gizon prestua nabari da; luma bizkorraz gainera, ikerketarako ahalmenak erakusten bait ditu.

Baina, behar bada, Eibarko gizarte inguru giroak mugatzen du, fede apalez eguneroko beharrianak kunplitu, berekautako gogoetetan murgiltzera. Ez hori bakarrik; euskal egunkari eta aldizkariak egarri dira, egunean egungoari jarraituko badiote, eta idazlerik guti. Ekin, Yakintza, Zeruko Argia eta beste, kalera aterako badira, artikuluz ase behar, eta hor jarri zen gure Don Gabriel egunoro artikulugintzan, handikeriarik gabe, izakerazko apaltasunez. Erabili zituen izenordeak? Jainkoak daki! Escritores euskerikos deritzan katalogo hura prestatzen ari nintzela, adiskide mina nuen Nikolas Alzola (Anai Berriotxo) zenari galdetu nion ea berak baino izenorde gehiago erabili zuen inor ezagutzen zuen, eta berak baietz, Gabriel Manterola apezak gutienez berrogeitamar inguru. Gero Don Gabrielek berak egiaztatu zidan, baina guztiekin gogoratzea ez omen zen erraza Baina ez, ez zituen erabili bere burua estali nahirik edo inork igarri ez zitezaion. zeren luma zorrotza izan arren, Goi-izpiak liburuko "Egi bidean" go esaldia bait zuen bizitzaren ikur: "On egin beti, txarrik inoz bez".

Euskaltzaindiaren deiak eta eskariak zintzo jarraitzen zituen. Erakunde honek Txomin Agirreren gorazarrezko ospakuntza eratu zuenean, "Agirre euskaltzale" deritzan itzaldia eman zuen, Yakintza aldizkarian 1934.ean argitaratua.

Itzulpen saioak ere egina zen. Schmid-en hogeitabat alegi eman zituen Ipuintxoak izenburuaz eta "Jaungoiko - Zale"-k liburuxka batean argitaratu

zuen 1929an. Baina baita frantsesetik eta inglesetik gaztelarara erligio gaiak ere. Adibidez, bere azken urteetan The Official Hand-book of the Legion of Mary euskaratu zuen.

Apezpikuen idazkiak bizkaieratzen ere lan handia egin zuen, lehenengo Mateo Mujikarekin eta gero Morcilloarekin. Beste ekintzetako bat, Apezpikutegiaren eskariz, Dotrinak bizkaieratzea izan zen.

Ez da erraz igartzen lehenabiziko ideal altu haietatik ez jarraitzea Eibarko gizarte giroaren eraginez ote zen.

Berberak artikulu batean aitortuko zuenez: "Gizonen barri asko yakin barik Eibar'era eldu nintzan..." eta han ohartu omen, zer zen eibartarren gogo eta kemena eragozpenen aurrean atzera ez egiteko, "gizona gizon dalako bakarrik, aintzat artzen", langiletasuna eta pakezalea izaten.

D. Juan Ibargutxiren mendeurrenez idatzi nituen oroitzapenetan E. Urroz, P. Larrañaga eta G. Manterolari buruzko zertzelada batzu eman nituen, eta Don Gabrieli buruz hau nioen: "... G. Manterola, filosofia eta liburu zalea, jardunlari ona baina ez jarduntsua, edonoregaz laster lagun egitekoa eta erudizioz bete, edozelako harremonetarako aukerako gizona...". Txosten haretan eman nituen Eibar eta eibartarroi buruz zituen aburuak, gu benetan harro sentitzeak, norperaren burua harro agertzea hain lotsagarria ez balitz. Izatez, Don Gabriel bera zen bihotz onekoa eta pentsamen zabalekoa. Mundu guziarekin tratatzen zekien eta sozialistekin ere lagun zen, gure ez hain aintzinako Eibarren. Dena dela, Don Juanen izakeratik zeharo desberdina zen, biak adiskide baldin baziren ere; eta ekintzaz bekoitzak bere esparru jakinean ziharduen.

Eibartar gorriak, errespetu ezezik maitasuna ere bazioten Manterola apezari, bere jokaera hain liberala zelako. Isasi guenean, Santa Inesko ohitura zaharrak gordetzen zituen kapillautza betetzen zuen elizak, San Blas egunez opillak bedeinkatuz, Larunbat Santu goizez "Ixueguna" zela eta, su eta ur bedeinkatuak etxerik etxe eroateko; alderantziz, Isasi barranean, bere patriarka itxurarekin, Martzelino Baskaran "Sumendixa", ogi bedeinkatua baino onagoa baina zibilezko entierrietan "kura laiko" egiten zuena. Gezurra badirudi ere, elkarren

artean harreman onak zituzten, errespetuz tratatzen ziren. Baina Isasi guenetik Isasi barrenerako tarte hori ez zen basamortua, eta kalearen aurtenean bizi zen Toribio Etxebarria, ezkonduz geroz. Toribio zen sozialismo mugimenduaren intelekttoa, politika alderdi horren bigarren belaunaldian, eta honen ekintzak gizartearen klaseak berdintzearen aldekoak izan arren, esistentziaz eta Jainkoz kezkatuak gizona zen, "kura laiko"aren lagun mina eta Isasiko kapillauaren adiskide ona, Biblia irakurlea eta zahartzaroan Eskritura Santu horietatik zenbait zati Eibarko euskarara itzuli zituen.

Egia esan, irudimenari amain emango bagenio, Isasi kalearekin parez-pa re edo paralelo zihuan Ego erreka apala zitekeen guretzat Jordan. Alperrik esango du gure Bitoriano Gandiagak:

Jordanik ez ibairik
ez baita Eibarren,
San Juan Eibarrera
nola etorri zen?
Ez dut konprenitzen,
Jordanik ez ibairik
ez baita Eibarren.

Isasi barrenean Untzaga plaza zabala, Ego erreka hegalean San Juan ermita zegoena, patriarka eta profeta bere ibarrean zituelarik, nor uka orduko eibartarrei Jordanik ez zenik? Gaur ordea, errekatatik ezin laudoriorik kanta. Toribiok berak, zahartzaroan exiliotik idatziriko Lexikon haretan ziurtasunez honako hau azaltzen zigun: "... Non da gaur gure antxiñako Ego garbixa, barrez zetorrena Bizkai aldetik, bere arte estuan?..." Edo bertsoz Ibiltarixanak deritzan liburuan (143 orr.) oroimenez:

Gure Ego, noizbaitten ziñan ederra!
Zenba't bidar zaittut bururatzten nik !
neskatxa garbi bat bez'la, Bizkaittik
barrez ziñanian zu Eibar'era!

Naturak adina herritasunak eraginik, itxaropentsu bizitzaren jarreraz ilusioz beterik aritu zirenak herbesteraturik aurkitu ziren, gerrak sakabanaturik, bata Ingalterran eta bestea Venezuelan; baina harremanik ez zuten eten, eta

Don Gabrielelek gogoratzen du "Eibar'ek irakatsi eustana" delako artikulua haretan: "... Sarritan entzuten neutsen eibartarrei ume-zintzotasunaz esaten: "Au ta bestea esango dabe, baña eibartarrak biotz-onekoak gara". Egi andia. Eta gorroto rik ez dabela ezagutzen egiztutzeko, ara ale bat. **I**l baño egun batzuk lenago Toribio Etxebarria'k idatzi eustan: "1964'gn Eibar'en izan nintzan eta adizkideak ain ondo artu ninduelako uste izan neban, igaro zan guztia gora bera, areriorik ez neukala." Or agertzen da eibartarrak gorrotorik ez dabela ezagutzen eta biotz-onekoa dala. Auxe da Eibar'ek irakatsi eustana."

Gehienok kutsatzen gaitu garaiko giroak. Hala gertatu zitzaion Don Gabrieli ere. Orduango ustean, arbasoengandiko herri hizkuntza, mordoilloa zen, eta garbikeria jabetuzen garbizaletasunaren ustez. Gaur ordea, besterik diote orkestan desentonatu nahi dutenek.

Garai hartakoagatik honako hau zioen Mikel Zarate zenak: " Euskal idazle ona da Manterola. Baiña garbikeri giroan bizi izan da-ta, ba-ditu garbikeri batzuk bere idazlanetan, gaztetan egindakoetan, batez bere."

Baina, inork uka ezinezkoa, euskararen zerbitzari leialtasuna. Horregatik, goragoko mailetan lan egiteko ikasia zen gizon hura eguneroko eginkizun arruntetara emanik ibilizen, zeren uzta jasoko bazen alorrek eskatzen zuen ongarriz hornitu beharra zegoen, erakundez eskolarik ez zuen hizkuntzaren alde.

Gerrateak ordea, gizonok pizti zitalak bezala jartzen gaitu eta gizonik eredugarrienak uxatzen. Don Gabrielelek, tamalez, Franco-ren gudarosteak Eibarren sartu baino lehentxeago ezagutu zuen Isasiko elizaren erreketeta, Migel Aranbururen arkitekturarekin batean Gregorio Fernandez-en hiru erretaulak betiko suntsituko zituen, eta gertakari horren ondotik herbesteratutako beharraren mina zeraman bihotzean, Jaurlaritzaren aginduz haur talde batzurekin Inglaterrara itsasoz irten zenean.

Espainiako gerra lotsagarria bukatu ondorean, Londres-eko Apezpikutegiak, Vatikanoren eraginez, itzultzera behartu nahi zuen, baina Don Gabriel, berean tinko, inork agintzekotan On Mateo Mujika bere gotzaiak agintzen ziona beteko zuela. Ez bait zen itxura bere anaiak presondegian eta ama zaharra bilobak

zaintzen, ondasunik gabe utzirik, bera buru-makur etortzea; zeren edozein gizoni ere begirapena zor zaio. J. G. Etxebarriak De vita exemplarium presbyterorum vasconum delako liburuxkaren 43-56. orrialdeetan biltzen ditu gutun horietako batzuk.

Zintzo bete zuen agindua eta Mujika gotzaiaren ondotik herriratu zen, 1948. urtean, Gorbea-peko Zeanurin kokatzeko; baina hori bai, inorentzako gorrotorik gabe, orduan Bizkaian gotzai zenari itzultzaile lana eskainiz.

Han eman zituen bere azken urteak, ez ordea Eibarrera osteratxoren bat egin gabe, eta euskaltzaleen bileretara agertu gabe. 1977ko uztailaren 6an bere sorterrian hil arte Eliza eta euskararen zerbitzuko jarraitu zuen.

Udazkeneko egun ituna

axe-erauntzi eta orri Igarra,

ludi ontako bizitz laburran

bakar-bakarrik orixe gara.

(Goi-izpiak, 38. orr.)

BIBLIOGRAFIA

- N. Alzola (N. Kortazar), Cien autores vascos, Donostia, 1966.
- B. Estornés Lasa, Literatura, III, Donostia, 1973.
- J. G. Etxebarria, De vita exemplarium presbyterorum vasconum, Gernika, 1989.
- K. Etxenagusia, Euskal Idazleen Lorategia (itz lauz), Donostia, 1969.
- K. Etxenagusia, K. Kortazar, A. Etxebarria, Euskal Idazleak bizkaieraz, Bilbo, 1980.
- Euskaltzaindia, Lenengo Euskalegunetako Itzaldiak, Bilbo, 1922.
- G. Manterola, "Eibar'ek irakatsi eustana", Eibar aldizkaria, 134 zenb. (San Juan jaietako ale berezia), 1971, 23. orr.
- G. Mujika, Monografía histórica de la villa de Eibar, Irún, 1910 (3. argitalpena, Eibar, 1984).
- S. Onaindia, Euskal Literatura, V. liburukia, 1977. 38-43. orr.
- F. Quevedo, Obras completas, tomo II, Madrid, 1960.
- Fr. J. Ruiz de Larrinaga, "La tradición artística de la provincia franciscana", Homenaje a Don Carmelo de Echegaray, San Sebastián, 1928.
- J. San Martín, "Gabriel Manterola, Euskera, XXIV, 1979.
- " " " "Juan de Isasi", Eibar, 1974 (Fiestas de San Juan, 1974), 9.orr.
- " " " "Don Juan Ibargutxi abade idazlearen oroitzenak", Euskera, XXIX, 1984.
- " " " "Toribio Etxebarria euskalari eta euskal idazle", Euskera, XXXII, 1987.
- M. Zarate, Bizkaiko Euskal Idazleak, Bilbo, 1970.

GABRIEL MANTEROLA URIGOITIA (1890-1977)

Gabriel Manterola Urigoitia abadea Euskaltzaindiko lehenengo urgazleetako bat genduan, 1919.urtean gure erakunde honen sorrera inguruan izendatua. Honegatik, urretzaitan, 1968an, euskaltzain ohorezkora igoa.

Arratiako Zeanurin jaio zan 1890.urteko martxoaren 18 an eta herri berean hil zan 1977ko uztailaren 6an.

Ume nintzala ezagutu neban Eibarren; 1914tik 1937ra arte bertako abade izan zanez. Gizon jatorra eta alai zan, herri guztia lagun ebana. Gogoratzen naiz jakitun entzutea eukala eta orduko sozialisten zuzendariegaz hartuemon onez berba egiten ebala. Gure umetzaroan, don Gabrielelek eta Nottle abadiak, gorrien adiskide izatearen fama zeroien. Don Gabrielen liberaltasuna argi azaldu eban P. Zelaia "Eibar" aldizkarian eskaini eutsan artikulu haretan (ikus "Eibar", 130 zenbakia, 1971. urteko otsailkoaren 12. orrialdean).

Gerratean herbesteratu zan. Eta hamar urteren buruan berrido itzuli zan eta geroztik bere jaioterrian igaro zituan azken urteak.

Buruz, gizon azkarra zan. Beralako bategandik, laga euskuzen idaz-lanak baino gehiago espero geinkezan, horretarako ahalmena eukanez; baina sorkundezko literaturan eta saiaraen ez eban askorik emon. Hala be, ez uste antzu gelditu zanik. 1916rako hasi zan euskaraz idazten. Urte horretatik 1931.era arte "Jaungoiko-zale" aldizkariaren zenbaki guztietan bi edo hiru lan argitaratzen ebazan. "Ekin"en ostera, lau urte t'erdian, astero astero hiru edo lau lan, eta horrez gainera, "Yakintza", "Zeruko Argia", "Redención", "Vida Vasca"

aldizkarietan be idatzi eban. Inoz bigarren deituraz izenpetzen eban, Urigoiti, eta sarri erabili ebazan izenordeak ziran Gama, Mitirga, eta abar.

Honako liburuen egile genduan: *Goi-izpiak* (1921) eta *Santuena bizitza laburra* (1925). Horrez gainera, Schmid-en ipuinak itzuli ebazan, *Ipuintxoak* (1929) izenburuz liburutxo batean argitaratuak.

Hizlari be ibilia zan eta Euskaltzaindiak eraturako "Lehenengo Euskalegunetako Itzaldiak" (1921) Durangon ospatu ziranean *Itzaldi bat* agertu eban, durangar seme ospetsuak eta euren lanak eta egintzak azalduaz, albiste asko agertuaz. Baita be, Euskaltzaindiak Txomin Agirre-ren gorazarrez eratu eban ospaketa haretan parte hartuaz, *Agirre euskaltzale* (Yakintza, 1934) zeritzon hitzaldiz.

Bestalde, gotzaien idazkiak bizkaieraz ipinten lan asko egin eban, lehenengo Mateo Mujika zanagaz eta gero Morcillo zanaren lehen partekoegaz. Dotrinak bizkaieratzen be lan egin eban.

Berrogei irudidun antzerki erako agerpenak *Yesu-Kristoren Nekaldia* zeritzana eta *Gabonetako Antzerti Yaunkoya*. Bigarren hau Bilboko Coliseo Albia-n aurkeztua izan zan.

Frantzetetik eta inglesetik gaztelarera erlijiozko gaiez zenbait lan itzuli ebazan. Bere azken urteetan *The Official Handbook of the Legion of Mary* euskeratu eban, baina ez dakit inon argitaratzerik izan eban.

Hain gizon apal eta zintzoa zan Gabriel, Goian bego.

J. S. M.